

Laudacja

z okazji nadania tytułu doktora *honoris causa*
Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego
w Szczecinie
prof. zw. dr. hab. Zygmuntowi Litwińczukowi

Fot. 1. Po wręczeniu dyplomu dr h.c. Od lewej strony: Dziekan Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt ZUT w Szczecinie dr hab. inż. Arkadiusz Pietruszka, prof. ZUT; Prorektor ds. Nauki ZUT w Szczecinie prof. dr hab. inż. Jacek Przepiórski; Doktor Honorowy Profesor Zygmunt Litwińczuk; Rektor ZUT w Szczecinie dr hab. inż. Jacek Wróbel, prof. ZUT; Promotor prof. dr hab. inż. Jan Udała (fot. J. Undro)

*Szanowny Doktorze Honorowy
Magnificencjo Rektorze
Wysoki Senacie
Szanowni Goście z Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie
Szanowni Państwo*

Mam wielki zaszczyt przedstawienia sylwetki i dokonań wybitnego uczonego prof. dr. hab. Zygmunta Litwińczuka, doktora honoris causa multi, profesora Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, znanej postaci w krajowym i zagranicznym środowisku naukowym, posiadającego ogromne zasługi dla rozwoju polskiej i światowej zootechniki.

Według obowiązujących kilkaset lat tradycji akademickich przyjmujemy do grona doktorów honorowych naszej Uczelni nauczyciela i naukowca, który niemal pół wieku z pasją prowadził badania i rozwiązywał istotne problemy związane z hodowlą zwierząt i ochroną środowiska oraz kształcił studentów, przekazując im, poza wiedzą i doświadczeniem, zasady, jakimi powinni się kierować w swoim życiu. Przyjmujemy do naszej szczecińskiej społeczności akademickiej naukowca o ogromnym dorobku publikacyjnym, którego prace miały duży wpływ na rozwój hodowli bydła w Polsce, wpisywały się w lokalne strategie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i znajdowały zastosowanie w praktyce.

Nowatorstwo i aktualność podejmowanej tematyki badawczej oraz szeroka współpraca z wieloma ośrodkami naukowymi pozwalały Profesorowi pozyskiwać środki na badania i rozwijać zainteresowania naukowe. Pozwalały także na przedstawianie własnych koncepcji, aktywny udział w tworzeniu programów hodowlanych i kształtowaniu polityki rolnej w naszym kraju. Zdobyta pozycja zawodowa stawia Pana Profesora w ścisłym gronie osób mających wpływ na rozwój hodowli bydła w Polsce. Zarówno dla naukowców, jak i praktyków jest niekwestionowanym autorytetem.

Profesor dr hab. Zygmunt Litwińczuk urodził się 2 stycznia 1950 r. w miejscowości Iłowiec (gm. Skierbieszów, pow. Zamość). Szkołę podstawową i średnią (I L.O. im. Jana Zamojskiego) ukończył w Zamościu. 1 października 1967 r. podjął studia na Wydziale Zootechnicznym ówczesnej Wyższej Szkoły Rolniczej w Lublinie. W okresie studiów działał aktywnie w studenckim Kole Naukowym Zootechników, pełniąc m.in. funkcję prezesa tego Koła. W tym okresie przygotował już pierwszą swoją pracę naukową, którą zaprezentował na Ogólnopolskiej Sesji Studenckich Kół Naukowych w Warszawie w 1971 r., zdobywając wyróżnienie.

Karierę zawodową rozpoczął w październiku 1971 r., jeszcze jako student V roku podejmując pracę w ówczesnym Zakładzie Hodowli Bydła. Po ukończeniu z wyróżnieniem rok później studiów z wielką pasją podjął nowe wyzwania, włączając się w nurt pionierskich prac nad dosko-

nalaniem krajowej populacji bydła. Na efekty ogromnego zaangażowania, inicjatywy i pełnego oddania się pracy naukowo-badawczej młodego adepta nauki nie trzeba było długo czekać. Po niespełna 4 latach, 21 lutego 1976 r., mgr inż. Zygmunt Litwińczuk uzyskał stopień doktora nauk rolniczych, broniąc z wyróżnieniem pracę doktorską pt. „Badania nad opasem buhajków rasy nizinnej czarno-białej z wykorzystaniem pastwiska w okresie letnim i kiszonki z traw w okresie zimowym”. Promotorem rozprawy był prof. dr hab., dr h.c. Władysław Zalewski – wybitny uczonek, wielce zasłużony dla rozwoju hodowli bydła, jeden z nestorów polskiej zootechniki okresu powojennego. Po 5 latach, w 1981 roku, mając 31 lat, dr inż. Zygmunt Litwińczuk habilitował się na Wydziale Zootechnicznym Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie. Podstawą uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego była rozprawa pt. „Badania nad wpływem wychowu pastwiskowego i alkierzowego jałowic pochodzących z różnych środowisk hodowlanych na wzrost, rozwój i późniejszą produkcyjność w oborze wielostadnej”. Praca ta została wyróżniona indywidualną nagrodą Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

W dniu 1 stycznia 1983 r. dr hab. Zygmunt Litwińczuk został mianowany na stanowisko docenta. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk rolniczych uzyskał natomiast 15 maja 1990 r., a więc w wieku 40 lat, będąc niewątpliwie w dniu nominacji jednym z najmłodszych profesorów z zakresu nauk zootechnicznych w Polsce. Nominację na stanowisko profesora zwyczajnego w Akademii Rolniczej w Lublinie otrzymał w maju 1995 r.

Wyrazem uznania osiągnięć i aktywnej działalności w każdej sferze życia akademickiego Profesora, Jego wkładu w rozwój hodowli zwierząt w Polsce, zwłaszcza hodowli bydła, było uhonorowanie Go godnością doktora honoris causa przez kilka uczelni w naszym kraju: Akademię Podlaską w Siedlcach w 2008 r., Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie w 2012 r. i Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu w 2016 r.

Profesor dr hab. Zygmunt Litwińczuk należy do czołowych specjalistów z zakresu hodowli bydła w kraju, zyskał również uznanie za granicą. Ma na swoim koncie bogaty i wartościowy dorobek autorski i współautorski. W okresie 50 lat pracy naukowej (1971-2021) opublikował ponad 760

różnych pozycji, w tym ponad 340 oryginalnych prac twórczych, 40 monografii i podręczników, w tym 5 centralnie wydanych podręczników akademickich. Znaczna część tych prac ukazała się w uznanych czasopismach krajowych i międzynarodowych.

Głównym obszarem badań Profesora był chów i hodowla bydła oraz ocena jakości produktów pochodzenia zwierzęcego, szczególnie mleka i mięsa wołowego. Podejmowane zadania badawcze miały nowatorski charakter, znaczące walory poznawcze i użytkarne, zbieżne z kierunkami i trendami rozwoju hodowli bydła w Polsce i na świecie.

W okresie działalności naukowej Profesora można wyróżnić następujące kierunki:

1. Ocena wartości hodowlanej cech mlecznych i mięsnych bydła czarno-białego w środkowo-wschodniej Polsce. W wykonanych w tym zakresie badaniach dokonano dogłębnej charakterystyki populacji bydła utrzymywanego w środkowo-wschodniej Polsce, a ich efektem były zalecenia racjonalizacji hodowli bydła w powyższym regionie i kraju. Określono też optymalny, bezpieczny zakres kojarzenia w pokrewieństwie w doskonaleniu populacji bydła ras krajowych.
2. Wprowadzanie nowych technologii chowu bydła. W cyklu badań dotyczących tego zagadnienia Profesor zajął się:
  - a) opracowaniem i praktycznym sprawdzeniem nowych metod i systemów odchowu cieląt, wychowu jałowizny i opasu młodego bydła rzeźnego;
  - b) opracowaniem technologii produkcji żywca wołowego w oparciu o trwałe użytki zielone, uwzględniające potrzeby racjonalnego wykorzystania pasz gospodarskich, a szczególnie zagospodarowania trwałych użytków zielonych.

Szczególnie szeroki zakres mają badania związane z wprowadzeniem nowych metod i systemów opasu młodego bydła rzeźnego. Badania te zostały wyróżnione w 1976 roku nagrodą zespołową I stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Kontynuacją w szerszym zakresie tych prac były badania nad produkcją kulinarnego mięsa wołowego w oparciu o rasy mięsne i mieszańce rasy cb z rasami mięsnymi. Szczególnie cenne są prace z drugiej połowy lat 90., realizowane już po powrocie Profesora ze stażu naukowego na Uniwersytecie Tennessee w USA. Posłużyły one do wdrażania nowych technologii produkcji wysokiej jakości mięsa wołowego w oparciu o trwałe użytki zielone. Były też podstawą do wdrażanej w Polsce hodowli bydła ras mięsnych.

Ważną grupę badań w tym kręgu zainteresowań Profesora stanowiły również późniejsze prace nad wpływem różnej intensywności żywienia i produkcji na jakość technologiczną i wartość konsumpcyjną mleka oraz mięsa wołowego, jak również nad technologią produkcji mleka i żywca wołowego w gospodarstwach o intensywnym i ekologicznym systemie produkcji.

W tym obszarze Profesor Zygmunt Litwińczuk bardzo zasłużył się dla rozwoju hodowli bydła mięsnego w Polsce. Jest współtwórcą koncepcji i kierunków tego rozwoju, a wyrazem uznania dla Jego dokonań i kompetencji było wybranie Go na przewodniczącego Regionalnego Związku Hodowców Bydła Mięsnego w kolejnych kadencjach oraz wyróżnienie odznaką „Zasłużony pracownik rolnictwa” i wieloma innymi odznaczeniami.

c) badaniem nad efektywnością krzyżowania ras krajowych bydła z rasą holsztyńsko-fryzyjską. Były to pionierskie badania w naszym kraju, realizowane przez Zespół kierowany przez Profesora również we współpracy z innymi jednostkami badawczymi w kraju, które wniosły znaczący wkład do nauki i praktyki. Badania te, zwłaszcza rozpoznanie korzyści hodowlanych, produkcyjnych i ekonomicznych wynikających z krzyżowania, przyczyniły się do upowszechnienia rasy holsztyńsko-fryzyjskiej w Polsce. Efektem tego było przyspieszenie postępu hodowlanego i poprawa użyteczności krów mlecznych, wzrost wartości genetycznej krajowej populacji bydła. Wyniki tych badań zostały podsumowane w wydanej monografii pt. „Chów i hodowla bydła w środkowo-wschodniej Polsce”, a Zespół Pana Profesora w 1985 roku ponownie wyróżniony został nagrodą I stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

3. Określenie czynników warunkujących wysoką jakość produktów pozyskiwanych od bydła (głównie mleka i mięsa). Podjęcie badań w tym kierunku przez Profesora na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego wieku było efektem dogłębnej analizy i rozeznania zachodzących trendów w hodowli zwierząt w kraju i zagranicą, posiadanej intuicji oraz bezkompromisowości w podejmowaniu słusznych i trafnych decyzji. Realizacji wytyczonych celów w tym kierunku badań służyło utworzenie na macierzystym wydziale, którego był dziekanem, najpierw Pracowni, a później Zakładu i Katedry Oceny Surowców Pochodzenia Zwierzęcego. Pozwoliło to zdynamizować prace i umożliwiło utworzenie liczącego się w kraju zespołu naukowego, realizującego badania nad jakością technologiczną i konsumpcyjną mleka oraz mięsa wołowego. Było też impulsem do utworzenia na Wydziale nowego kierunku studiów.
4. Badania nad restytucją i ochroną zasobów genetycznych rodzimej rasy bydła – białogrzbietów.

Jest to bez wątpienia wiodący i ważny, ze względu na zachowanie bioróżnorodności, problem badawczy w ostatnich kilkunastu latach działalności naukowej Profesora Zygmunta Litwińczuka. Dzięki ogromnemu zaangażowaniu i determinacji Profesora odtworzono będącą na wygnięciu rodzimą rasę bydła białogrzbietów w regionie lubelskim z pojedynczych sztuk zwierząt kupowanych na terenie Polski. Profesor opracował „Program hodowlany ochrony zasobów genetycznych bydła białogrzbietowego” w 2002 r., przyczyniając się do uznania tej rasy za polską rasę bydła i założenia dla niej księgi hodowlanej w 2003 roku przez Ministerstwo Rolnictwa.

Poszukując nowych argumentów do przekonania rolników o zaletach naszych rodzimych ras bydła, Profesor zainicjował bardzo interesujące badania nad wartością odżywczą i przydatnością technologiczną mleka krów tych ras, żywionych głównie paszami z trwałych użytków zielonych. Efektem powyższych prac i działań organizacyjnych było wpisanie mleka krów rasy polskiej czerwonej na listę produktów tradycyjnych.

O dużym wkładzie pracy i zaangażowaniu Profesora w działania na rzecz ochrony środowiska i zachowania bioróżnorodności, co jest jednym z głównych wyzwań dla współczesnego świata, może świadczyć przewodniczenie Grupie Roboczej ds. Ochrony Zasobów Genetycznych

Fot. 2. Profesor Zygmunt Litwińczuk po otrzymaniu gratulacji i wręczeniu kwiatów przez Rektora (fot. J. Undro)

Zwierząt Gospodarskich w Polsce i członkostwo w zespole Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi do koordynacji działań w tym zakresie. Profesor jest też redaktorem interesującego, wartościowego podręcznika „Ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich i dziko żyjących”. Za te inicjatywy i działalność na rzecz zachowania bioróżnorodności zwierząt gospodarskich wyróżniony został prestiżowym medalem im. Profesora Tadeusza Vetulaniego.

Profesor popularyzował wyniki swoich badań i przekazywał wiedzę z zakresu powyższej problematyki szerokiej rzeszy społeczeństwa w różnej formie: spotkań, prelekcji, wykładów, artykułów popularnonaukowych, traktując tą działalność jako powinność dla zachowania tradycji i dziedzictwa narodowego. Na uwadze miał zawsze młode pokolenie, młodzież licealną i studentów, z którymi zawsze nawiązywał kontakty i których potrafił przekonać do swoich racji. Na równi z wiedzą stawiał wychowanie.

Rezultaty badań inspirowały i mobilizowały Profesora do rozwiązywania aktualnych problemów i podejmowania nowych wyzwań mogących sprostać oczekiwaniom nowoczesnej hodowli zwierząt, przy zachowaniu jednak rodzimej tożsamości i tradycji zootechnicznej.

Znaczna część badań realizowanych przez Profesora Zygmunta Litwińczuka wykonanych przed rokiem 1990 była wykonana w ramach koordynowanych problemów resortowych, węzłowych i rządowych. W późniejszym okresie były to głównie projekty badawcze KBN, MNiSW i NCBR. Profesor kierował 15 projektami badawczymi, a w kilku innych uczestniczył jako główny wykonawca. Realizacji tych projektów sprzyjały na pewno szerokie kontakty z wieloma ośrodkami naukowymi w kraju i zagranicą oraz praktyką rolniczą. Wyniki swoich badań Profesor prezentował na sympozjach i kongresach międzynarodowych w ponad 20 krajach na różnych kontynentach.

Realizacja tak szerokich badań była możliwa dzięki inwencji i dużej sprawności organizacyjnej Pana Profesora, który stworzył nowe jednostki z zapleczem badawczym, a co najważniejsze, stworzył prężne zespoły badawcze zdolne do rozwiązywania określonych problemów. Sprzyjało to jednocześnie zdobywaniu stopni i tytułów naukowych przez pracowników jednostek macierzystego Wydziału i innych jednostek, z którymi współpracował. Profesor jest twórcą szkoły naukowej hodowli bydła, którą można nazwać szkołą lubelską. Składa się na nią 20 wypromowanych doktorów, spośród których 9 uzyskało stopień doktora habilitowanego, a 5 – tytuł profesora. Ponadto zasłużył się w kształceniu kadry naukowej w Akademii Podlaskiej w Siedlcach, gdzie przez dziewięć lat pełnił funkcję kierownika Katedry Hodowli Bydła. Przyczynił się do uzyskania przez wiele osób stopni doktora, doktora habilitowanego, na stanowisko i tytuł profesora recenzując 89 wniosków awansowych. Był promotorem 4 doktorów honoris causa. Był ponadto recenzentem 90 wniosków do Centralnej Komisji ds. Tytułu i Stopni Naukowych. Opiniował ponad 90 projektów badawczych i ponad 350 manuskryptów dla wydawnictw.

Prof. dr hab. Zygmunt Litwińczuk jest doświadczonym nauczycielem akademickim i ma bardzo duże osiągnięcia w działalności dydaktyczno-wychowawczej. Wyrażają się one w każdej sferze działalności w tym obszarze, tj. przygotowaniu i prowadzeniu autorskich przedmiotów, tworzeniu nowych programów nauczania i kierunków kształcenia, wdrażaniu nowoczesnych metod kształcenia i dbałości o jakość tego kształcenia, organizacji toku nauczania i bazy dydaktycznej, promowaniu i nagradzaniu osiągnięć studentów, wspieraniu studenckiego ruchu naukowego i podejmowaniu wielu innych działań wspomagających proces dydaktyczny. Szczególną cechą wyróżniającą Profesora w tym względzie jest ścisłe powiązanie tego procesu z działalnością naukową i wykorzystanie potencjału młodych adeptów nauki. Nie sposób wymienić wszystkich form aktywności Profesora, które były rozwijane nie tylko na macierzystej Uczelni na kilku Wydziałach, ale również na Akademii Podlaskiej w Siedlcach i Europejskiej Uczelni Techniczno-Społecznej w Radomiu.

Na szczególne podkreślenie zasługują osiągnięcia Profesora Zygmunta Litwińczuka w opracowaniu podręczników i skryptów dydaktycznych. Jest współautorem 12 takich pozycji, a niektóre z nich, w przypadku których pełnił funkcję redaktora naukowego, doczekały się kilku wznowień, m.in. wydane przez PWRiL w Warszawie „Surowce zwierzęce – ocena i wykorzystanie” z 2004 roku, „Hodowla i użytkowanie bydła” z 2005 roku, „Ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich i dziko żyjących” z 2011 roku.

Imponujące i godne uznania są zasługi Profesora w realizacji prac dyplomowych. Pod Jego kierunkiem w powyższych 3 uczelniach wykonano ponad 290 prac magisterskich i ponad 70 prac inżynierskich. Wiele z nich zostało wyróżnionych w różnych konkursach organizowanych, m.in. przez Oddział Wojewódzki NOT w Lublinie i Polskie Towarzystwo Zootechniczne.

Ważne miejsce w działalności zawodowej Profesora zajmuje współpraca z młodzieżą akademicką. Pełnił różne funkcje, m.in. opiekuna koła naukowego, pełnomocnika dziekana ds. studenckich kół naukowych na Wydziale, za-

angażowany był w działalność studenckiego ruchu naukowego na szczeblu centralnym. Za działalność tą wyróżniony został przyznaniem przez Radę Naczelną ZSP w 1986 r. medalem „Za zasługi dla studenckiego ruchu naukowego” oraz indywidualną Nagrodą Ministra Edukacji Narodowej w 1988 roku.

Pełna pasji, dynamizmu i inwencji działalność Profesora na polu dydaktycznym stała się jeszcze bardziej widoczna i przybrała wymierne efekty w czasie pełnienia funkcji prodziekana, później dziekana, a następnie rektora. Powołano wtedy nowe kierunki studiów, takie jak ochrona środowiska, czy nowe specjalności, np. hodowla koni i jeździectwo, które cieszą się dużą popularnością.

Nie można również pominąć ogromnych zasług Profesora Zygmunta Litwińczuka w zakresie kształcenia kadr dla rolnictwa. Przeprowadził wiele kursów, szkoleń, seminariów organizowanych przez różne instytucje związane z rolnictwem i ochroną środowiska. Udzielił wiele wywiadów dla prasy, radia i telewizji. Wielokrotnie przewodniczył komisjom oceny zwierząt na wystawach regionalnych i krajowych.

Nie mniej istotne, jak przedstawione wyżej osiągnięcia naukowe i dydaktyczne, są dokonania organizacyjne Profesora Zygmunta Litwińczuka – zarówno w sferze organizacji nauki i dydaktyki, jak i życia na macierzystej uczelni i poza nią. Profesor jest bardzo zaangażowany w integrację środowiska zootechnicznego, jest ostoją polskiej zootechniki, cieszy się uznaniem i szacunkiem – zarówno u młodszego, jak i starszego pokolenia zootechników, wśród naukowców i praktyków. Wyrazem uznania dla dokonań Profesora było powierzenie Mu przez społeczność akademicką macierzystej uczelni pełnienia wielu odpowiedzialnych funkcji, m.in. prodziekana i dziekana Wydziału Zootechnicznego. Przez 25 lat kierował Katedrą Hodowli Bydła, a przez 7 lat Pracownią Oceny Produktów Pochodzenia Zwierzęcego. Pełnił również wiele innych funkcji w organach kolegialnych Uczelni i Wydziału. Wyrazem uznania dokonań Profesora na szczeblu krajowym było powierzenie Mu wielu odpowiedzialnych funkcji. Przez sześć kadencji był członkiem Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych, przez 16 lat członkiem Rady Naukowej Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN w Jastrzębcu. W latach 2001-2007 był wiceprezesem, a w latach 2007-2013 prezesem Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, sekretarzem naukowym i wiceprzewodniczącym Komitetu Nauk Zootechnicznych PAN, sekretarzem naukowym i przewodniczącym Komisji Rolnictwa Oddziału PAN w Lublinie. Od 2008 roku był wiceprezydentem, a od 2013 jest prezydentem Profesorskiego Klubu Hodowców Bydła. Jest członkiem Europejskiej Federacji Zootechnicznej. Był wielokrotnie powoływany na członka zespołów eksperckich do oceny projektów badawczych, powierzano Mu różne funkcje w organizacjach branżowych związanych z rolnictwem. Profesor zaangażowany był także w działalność samorządową, pełniąc funkcje wiceprzewodniczącego i przewodniczącego Rady Powiatu w Lublinie oraz uczestniczył w pracach innych organizacji społecznych.

Niewątpliwym docenieniem osiągnięć Profesora Zygmunta Litwińczuka w ponad 45-letniej karierze nauczyciela akademickiego było powierzenie Mu przez społeczność uczelnianą w 2016 roku funkcji Rektora. Podjęte przez Profesora nowe wyzwania w sferach dydaktycznej, naukowej

i organizacyjnej przyczyniły się do przyspieszenia rozwoju Uczelni, wzrostu jakości prowadzonych badań naukowych i jakości kształcenia studentów.

Twórcza i aktywna działalność, ogromne zaangażowanie, niepodważalne osiągnięcia w każdej sferze działalności Profesora Zygmunta Litwińczuka były dostrzegane i doceniane, a wyrazem tego są liczne odznaczenia i wyróżnienia, których nie sposób w tak syntetycznym opracowaniu przedstawić. Z tego też względu wymienione zostaną tylko niektóre z nich. Siedmiokrotnie był wyróżniany nagrodą Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, odznaczony Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, odznaką „Zasłużony dla rolnictwa”, Honorową Odznaką Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego, honorową odznaką „Zasłużony dla Rolnictwa”, honorowym tytułem Ataman Kresów Wschodnich i Podola, Złotą Honorową Odznaką Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka oraz ponad 40 innymi odznaczeniami i wyróżnieniami uczelnianymi, samorządowymi, regionalnymi, a także przyznanymi przez różne stowarzyszenia i organizacje społeczne i gospodarcze. Na pewno dużym wyróżnieniem i docenieniem osiągnięć Profesora z zakresu nauk zootechnicznych było przyznanie Mu w 2017 roku Medalu im. Michała Oczapowskiego, będącym najwyższym wyróżnieniem nadawanym przez Wydział Nauk Biologicznych i Rolniczych Polskiej Akademii Nauk za wybitny wkład w rozwój nauk rolniczych i stosowanych nauk biologicznych. Oprócz tych wyróżnień należy także wspomnieć o tych związanych z naszym regionem zachodniopomorskim. W 2010 roku Profesor otrzymał Medal 60-lecia Agrofirmy Witkowo oraz Złoty Krzyż za Zasługi dla Spółdzielczej Agrofirmy Witkowo. Było to wyrazem uznania społeczności tej jednej z największych firm rolniczych w Polsce i Europie dla osiągnięć naukowych Profesora, które znalazły zastosowanie praktyczne i przyczyniły się do rozwoju hodowli bydła w tym przedsiębiorstwie. Duża odległość nie przeszkadzała we współpracy Profesora także z innymi ośrodkami hodowli bydła w naszym regionie.

Powszechnie znane są natomiast związki Pana Profesora z naszą Uczelnią – poprzednio z Akademią Rolniczą w Szczecinie, a obecnie Zachodniopomorskim Uniwersytetem Technologicznym w Szczecinie. Sięgają już one przełomu lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego wieku, a wyrażają się w różnej formie, tej sformalizowanej i tej niesformalizowanej. W pierwszym przypadku przykładem jest niepodważalny wkład Profesora w rozwój kadry naukowej Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt, zwłaszcza byłej Katedry Hodowli Bydła, a obecnie Katedry Nauk o Zwierzętach Przeżuwiających. Opiniował 6 wniosków o nadanie tytułu profesora i 9 wniosków o nadanie stopnia doktora habilitowanego pracowników tego wydziału. Promował młodych pracowników nauki tej jednostki, przyjmując ich na staże naukowe, umożliwiał odbycie szkoleń, recenzował i redagował prace naukowe. Zapraszał pracowników i studentów na sympozja i konferencje naukowe oraz uczestniczył w takich przedsięwzięciach organizowanych na naszej Uczelni.

Ta nieformalna natomiast pomoc, to po prostu ludzka życzliwość i dobre słowo, które czasami dużo więcej znaczy niż pomoc otrzymana w wymiarze materialnym. Takiej życzliwości i wsparcia od Pana Profesora doświadczyło

wielu z nas pracowników Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt, również laudator dzisiejszej uroczystości, przedstawiający osiągnięcia i zasługi Dostojnego Doktora Honoris Causa dla Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie, dla rozwoju nauk rolniczych i hodowli zwierząt w Polsce. Pan Profesor jest niezwykle osobowością, obdarzoną talentem i wrodzoną ogromną pracowitością, co tak jak przy wystąpieniu powszechnie znanej w naszym środowisku zootechnicznym „interakcji” między genotypem a środowiskiem musiało przynieść efekt w postaci zaprezentowanych przeze mnie wybitnych Jego osiągnięć w działalności naukowej i innych sferach działalności.

Niewątpliwie w tych sukcesach Pana Profesora ma znaczny udział rodzina, małżonka Anna, która również jest profesorem nauk rolniczych o ogromnym dorobku naukowym tematycznie zbieżnym z dorobkiem Pana Profesora oraz

synowie, którzy zawsze wspierali swoich rodziców i byli dumni z ich dokonań, podobnie jak rodzice z nich i wnuków, których się doczekali i którzy są ich oczkiem w głowie.

Było dla mnie ogromnym zaszczytem przedstawienie Państwu sylwetki Pana Profesora Zygmunta Litwińczuka, naukowca i nauczyciela, zootechnika o uznanej renomie w krajowym i zagranicznym środowisku naukowym, darzonego szacunkiem przez hodowców zwierząt, naszego przyjaciela, przyjaciela Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie. Uczyniłem to z wielką przyjemnością, ponieważ jestem przekonany, że nadanie tej najwyższej godności akademickiej Panu Profesorowi przez naszą Uczelnię, przy zgodnym poparciu Senatów trzech innych uczelni, jest wyrazem uznania Jego samego, jak również całego naszego środowiska zootechnicznego, którego jest On podporą.

Prof. dr hab. Jan Udała

Zwierzęta w kulturze i religii*

Zygmunt Litwińczuk

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

„Wielkość narodu i jego moralny rozwój może być mierzony przez sposób w jaki traktuje on zwierzęta”

Mahatma Gandhi

W prehistorii życie ludzkie było bardziej niż kiedykolwiek, ściśle uzależnione od świata przyrody: klimatu, roślinności, zwierząt. Podstawę egzystencji stanowiło mięso zdobywane w polowaniach, uzupełniane zbieractwem, a zwierzęta były niebezpiecznymi wrogami, jak i cenioną zwierzyną łowną. Podziwiane były jednocześnie jako istoty obce i tajemnicze. Świadczą o tym wizerunki zwierząt na ścianach wielu jaskiń, wykonywane prawdopodobnie w stanie głębokiego upojenia roślinnymi środkami halucynogennymi. Najstarsze pochodzą sprzed około 30 tys. lat przed Chrystusem z terenów Europy Zachodniej, zwłaszcza południowej Francji i Hiszpanii.

Do najbardziej znanych jaskiń należy Altamira (jaskinia krasowa w górach Kantabryjskich w północnej Hiszpanii), gdzie najwcześniejsze rysunki mają ok. 15 tys. lat. Widoczne są tam sylwetki bizonów w różnych pozycjach: kłęk, skoku, upadku, a także całe stado bizonów (żubrów) znajdujące się w ruchu. Kolejna to Lascaux, jaskinia krasowa w Akwitarii, w południowo-zachodniej części Francji. Znajdujące się tam malowidła powstały 13-15 tys. lat p.n.e. Przedstawiają one głównie zwierzęta roślinożerne, tj. jelenie, byki, bizona i konie.

Niewątpliwie przełomem w historii ludzkości była uprawa roślin i domestykacja zwierząt, która wystąpiła około 10-12 tys. lat p.n.e., czyli przejście od gospodarki przyswa-

jającej do wytwarzającej. Najpierw człowiek zajął się uprawą roślin i wedle głównych teorii antropologicznych, to kobieta była tą istotą, której przypadła obowiązek opieki nad florą. Prawdopodobnie już w paleolicie odkryły one związek między zasianiem ziarna a powstaniem rośliny. Wiedza ta zaważyła na decyzji o rozpoczęciu osiadłego trybu życia. Do pierwszej domestykacji ssaków doszło najprawdopodobniej ok. 15 tys. lat temu na terenach dzisiejszych Chin, a udomowionym zwierzęciem był pies. Najstarsze ślady udomowienia owiec pochodzą z południowo-zachodniej Azji i południowo-wschodniej Europy sprzed 8-10 tys. lat. Kozy najwcześniej zaczęto utrzymywać w siedzibach ludzkich ok. 10 tys. lat temu na terenach Iranu, Azji Mniejszej, Mezopotamii, Egiptu i Sudanu. Bydło, które pochodzi od tura, zostało udomowione ok. 7-8 tys. lat temu na bardzo odległych od siebie i różnorodnych terenach, tzn. w Azji, Europie i Afryce Północnej. Około 3,5 tys. lat p.n.e. zaczęto zaprzęgać w Europie środkowej bydło do radeł, dając początek ornej uprawie roli. Świnie również zostały udomowione ok. 7 tys. lat temu na terenie Azji, a konie później, bo ok. 5 tys., równoległe w Azji i Europie. Kura domowa udomowiona została prawdopodobnie ok. 3 tys. lat p.n.e. w Indiach.

Te, powiedzmy, zasługi hodowlane łączy się z męczyzną, który tradycyjnie był przypisany do zajmowania się zwierzyną, gdyż to on od wieków trudnił się łowiectwem, a zmiana koczowniczego trybu życia na osiadły przekształciła tylko specyfikę jego pracy. W tym niby trywialnym przejściu z myślistwa na hodowlę antropologowie dopatrują się przełomowego dla dziejów ludzkości impulsu. Mężczyzna, który nie musiał już „uganiać się” całymi dniami za zwierzyną, miał nagle zdecydowanie więcej wolnego czasu, kiedy mógł skupić się na myśleniu. Antropologowie stawiają tezę, że to właśnie wtedy mężczyzna zaprowadził patriarchat i ustanowił niejako niższym stworzeniem kobietę, która z uwagi na ilość swoich obowiązków na roli oraz przy ognisku domowym m.in. opieką nad dziećmi nie miała zbyt dużo czasu na bardziej skomplikowane myślenie.

Na podstawie obserwacji współczesnych udomowień obliczono szacunkowo, że po to, aby ujawniły się dziedzicz-